

PROBLEMA DREPTURILOR CETĂȚENEȘTI ÎN PRIMA CONSTITUȚIE A ROMÂNIEI

THE ISSUE OF CIVIL RIGHTS IN THE FIRST CONSTITUTION OF ROMANIA

Marlen – Elena GHERASIM¹

Abstract: *The basic principles of the Constitution of 1866 were the following: the separation of powers (legislative, executive, judicial), representative governance (parliament is elected by vote, and the state leadership represents the whole nation), national sovereignty (powers emanates from the nation), ministerial responsibility (ministers are accountable to the law for their acts), the hereditary and constitutional monarchy (Romania is ruled by heirs from the house of Hohenzollern-Sigmaringen. They were to be raised in the Orthodox religion). The rights of Romanians could be divided into two main categories: Civil rights – personal freedom, freedom of the consciousness, freedom of the press, inviolability of the domicile, inviolability of property, inviolability of correspondence, equality before the law, the right to petition, freedom of education and Political rights - freedom of gatherings, freedom of associations, the right to choose and to be elected.*

Keywords: *Constitution, monarchy, civil rights, political rights.*

Anul 1866 a marcat pentru România o serie de evenimente, atât pe plan politic cât și legislativ, favorabile unei noi organizări, cum ar fi: Răsturnarea lui Al. I. Cuza și refuzul contelui Filip de Flandra de a accepta tronul; asumarea puterii de către o locoteneță domnească formată din: Nicolae Golescu - reprezentând pe munteni și stânga radicală a coaliției, Lascăr Catargiu - reprezentând pe moldoveni și dreapta conservatoare, Nicolae Haralambie - reprezentând armata; criza financiară; dificultățile regimului de proprietate; tensiunile internaționale; toate acestea fiind urmate de instaurarea dinastiei străine. În 1866 este adus în România și depune jurământul pe noua Constituție, fiind confirmat ca domn de votul poporului, Principele Carol I din familia nobiliară germană Hohenzollern-Sigmaringen. Titulatura sa va fi inițial aceea de domn (în 1878 devine cea de alteță regală, iar din 1881 cea de rege).

Principiile de bază ale Constituției din 1866 au fost următoarele: separația puterilor în stat (legislativă, executivă, judecatorească), guvernarea reprezentativă (parlamentul era ales prin vot, iar conducerea statului reprezenta întreaga națiune), suveranitate națională (puterile statului emanau de la națiune), responsabilitatea ministerială (miniștrii răspundeau în fața legii pentru actele lor), monarhia ereditară și constituțională (Romania era condusă de moștenitori din casa de Hohenzollern-Sigmaringen. Aceștia trebuiau crescuți în religia ortodoxă).

---

¹ Serviciul Județean Neamț al Arhivelor Naționale.

Puterea legislativă era deținută de Parlament și domn. Parlamentul era alcătuit din Adunarea Deputaților și Senat, care aveau drepturi egale, cu excepția bugetului, prerogativă ce aparținea Adunării Deputaților. Membrii celor două camere erau aleși prin vot cenșitar; în Senat însă erau și unii membri de drept: foști parlamentari aleși în două legislaturi, foști miniștri, generalii, mitropoliții și episcopii, reprezentanți ai universităților, membrii trimiși de Academia Romană, etc. Atribuțiile Parlamentului erau următoarele: elaborarea proiectelor de legi, votarea legilor, adoptarea bugetului țării. Funcția de domnitor putea fi deținută de descendenți pe linie masculină ai Principelui Carol I. Dacă nu existau descendenți direcți pe linie masculină ai regelui, atunci succesiunea revenea fratelui cel mai în vârstă al regelui sau moștenitorilor lui. Atribuțiile legislative ale domnitorului erau: sancționarea și promulgarea legilor (domnul își dădea acordul, prin semnătură, pentru punerea în aplicare a legilor votate de Parlament); dreptul de veto absolut asupra legilor, care nu a fost însă folosit (domnul putea respinge o lege, pe care apoi o trimitea Parlamentului spre reanalizare), drept de inițiativă legislativă (propunerea unor proiecte de legi spre votul Parlamentului).

Puterea executivă era deținută de domn prin intermediul Guvernului. Atribuțiile Guvernului erau de a pune în aplicare legile și de a elabora proiecte de legi. Miniștrii erau răspunzători pentru faptele lor în fața Parlamentului. Atribuțiile executive ale domnitorului erau următoarele: numea și revoca miniștri, numea și confirma în funcții publice, putea dizolva Parlamentul, conducea armata, bătea moneda, acorda grațieri. Cea mai importantă atribuție a regelui era cea de a dizolva Parlamentul, dar regii României până la Carol al II-lea nu au exercitat-o. Constituția prevedea că în caz de dizolvare a Parlamentului trebuiau organizate alegeri parlamentare în cel mai scurt timp. Parlamentul putea fi dizolvat o singură dată într-un an.

Puterea judecătorească se exercita prin Curți de Apel și Tribunale. Cea mai înaltă instanță era Curtea de Casație și Justiție.

Sistemul electoral era bazat pe votul cenșitar (votau cei care aveau o anumită avere, prevăzută de lege). Populația era împărțită în 4 colegii electorale, după avere: la colegiul I și II votau marii proprietari funciari, la colegiul III votau burghezii, liber profesioniștii și ofițerii în retragere, iar la colegiul IV votau țărani. La colegiul IV votul era indirect, prin reprezentanți (adică țărani își alegeau dintre ei niște reprezentanți și doar aceia votau). În 1884 s-a modificat Legea electorală prin desființarea colegiului IV și a votului indirect: votau toți cei care plăteau un impozit către stat.

Titlul II din Constituție vorbește în articolele 5 – 30 ”Despre Drepturile Românilor”², reprezentând 26 de drepturi, pe care conservatorii nu le putuseră respinge. Acestea au fost dezbătute pe parcursul a 5 zile, între 21 - 25.06.1866.

---

² *Codul General al României adnotat de Const. Hamangiu*, București, Editura Librăriei Leon Alcalay, 1900, p.1.

Proiectul primar conținea 21 de articole la acest titlu. Ulterior, la proiectul amendat o serie de articole au fost votate, unele modificate, altele suprimate, dar au apărut și articole sau amendamente noi. Cele mai aprinse dezbateri au fost cele privind votarea articolelor referitoare la problema evreilor și la problema proprietății.

Art. 7 în proiect, prevedea că însușirea de român se conservă și se pierde potrivit regulilor statornicite prin legile civile, iar religia nu mai putea fi un obstacol la împământenire. La acest articol comitetul cerea să fie adăugat un nou alineat cu privire la faptul că împământenirea se va da de puterea legislativă și numai astfel străinul va fi asemenea românului, pentru exercitarea drepturilor politice.

La acea vreme credința românului era că cine învață carte trebuie să fie funcționar și astfel să se boierească și chivernisească. A fi meseriaș, bancher, doctor, comerciant, era privit ca un lucru umil de către inaltele clase ale societății. Profitând de acest mod de gândire, străinii de neam și religie cum erau grecii, armenii și evreii puseseră monopol pe diferite ramuri ale economiei și comerțului, speculând pe naționali. Lipsiți de calitate înăscute, slab apărați și prost îndrumați, pământeni nu puteau ține piept riscurilor impuse de dibăcia, spiritul negustoresc și experiența străinilor. Dacă grecii și armenii reușiseră să se asimileze cu pământeni prin diferite căsătorii aranjate, intrând astfel în rândul românilor și purtându-se ca ei, evreii formau adevărate caste, fiind deosebiți de români prin firea lor, religie și obiceiuri³. În schimb se puseseră sub protecția diferitelor Consulate de pe teritoriul țării noastre, pentru a-și putea desfășura nestingheriți activitățile comerciale și economice.

Din acest motiv au fost discuții încinse mai ales din punctul de vedere al drepturilor evreilor. Conservatorii cereau ca împământenirea să nu poată fi obținută decât de creștini, iar cei ce sunt de alte religii să poată fi împământeniți doar după anii de stagiu prevăzuți de codul civil. Considerau că prin acest alineat s-ar vinde țara israeliților și s-ar compromite interesele naționale, iar Constituția fiind a României, nu trebuia să îi includă decât pe români. Îi considerau pe evrei ca pe o molimă ce cuprinseseră orașele, industria și comerțul românesc, și din această cauză nu voiau să îi lase să exercite funcții și drepturi politice.

Unii parlamentari considerau că tocmai capitalurile evreiești vor fi benefice pentru țară și că după zeci de ani de conviețuire, nu puteau fi excluși, nu li se puteau da doar îndatoriri, trebuind să li se dea și drepturi, întrucât chiar codul civil prevedea drepturi pentru străinii care construiau fabrici pe teritoriul țării noastre.

Deși își doreau o Constituție cu viziune modernă, totuși multor parlamentari le era frică de situația în care evreii din alte țări ar fi dorit să vină pe teritoriul României, datorită legilor mai favorabile, căutându-și interesele, încercând să speculeze munca și averea românilor. Se știa că marea majoritate a evreilor erau cârciumari, băcani, brutari, cizmari, croitori, etc., gata să vândă pe datorie sau să dea împrumuturi românilor, ca să îi prindă în mâinile lor pe datornici. Mulți nobili din dorința de a duce

³ Mihail Polihroniade și Alexandru Christian Tell, „*Domnia lui Carol I*”, Volumul I, 1866-1877, Editura Vremea, 1937, p. 150-151, www.dacoromanica.ro, accesat pe data de 15.12.2013.

o viață boemă se îndatoraseră la evrei, nu achitaseră datoriile la timp și fuseseră puși în situația de a încheia noi contracte cu dobândă sporită, sau de a pierde bunurile gajate. Parlamentarii considerau că dacă israeliții ar fi primit împământenirea, prima dată aceștia și-ar fi investit averea în cumpărarea de moșii, iar banii pe care îi plăteau pentru acestea urma să-i recupereze de la români pe calea comerțului. În final evreii aveau să rămână și cu pământurile și cu banii, iar românii să ajungă slugi la aceștia.

Alții, cu viziuni mai democratice considerau că toți locuitorii de pe teritoriul țării trebuiau să aibă drepturi egale, indiferent de stare socială și religie, iar Constituția să fie una modernă, de secol XIX, nu una plină de restricții. Erau și deputați ce proveneau din zone cu populație mare de evrei, cărora trebuia să le aperse interesele, și care își puneau problema discuțiilor cu aceștia la întoarcerea acasă. Într-o astfel de situație se aflau și reprezentanții noștri întrucât Târgul Neamț era la acea vreme o așezare cu populație majoritară evreiască. Ei au invocat sprijinul israeliților ce au contribuit la împrumutul național în Moldova, asemenea românilor.

Acest articol a fost dezbătut intens, ocupând tot spațiul alocat unei ședințe, cu numeroase prelungiri, de dimineață până seara. În cele din urmă s-a propus ca numai creștinii de orice rit să poată solicita împământenirea⁴. Această prevedere va fi modificată la revizuirea din 1879.

O altă problemă de mare interes era cea a proprietății. Prin Constituție proprietatea devine sacră și inviolabilă. Se propunea ca exproprierea să se facă doar pentru comunicații și salubritate. Ulterior s-a stabilit că se vor face și pentru stabilimente militare sau de sănătate, căi ferate și drumuri, pe baza unor legi speciale. Proprietățile țăranilor dobândite prin Reforma Agrară din 1864 erau excluse de la expropriere. Garantându-se țăranilor posesiunea loturilor se garanta totodată și moșierilor expropriați primirea de despăgubiri. Astfel, ansamblul drepturilor asigurate românilor se situa la un nivel mult mai democratic. ”Reafirmându-se desființarea privilegiilor și monopolurilor, ca și neadmiterea titlurilor de proprietate străine, se evidențiază nerecunoașterea existenței unei aristocrații, poziție pe care conservatorii au trebuit să o accepte”⁵.

Conform noii Constituții, drepturile românilor puteau fi împărțite în două mari categorii:

-Drepturi civile:

- libertatea persoanei (nimeni nu poate fi urmărit sau arestat decât în cazuri prevăzute de lege);
- libertate conștiinței (dreptul de a avea propriile idei și credințe, respectând ordinea publică și bunele moravuri);
- libertatea presei (interzicându-se reînființarea cenzurii ori perceperea de cauțiuni de la ziariști);

⁴ *Desbaterile Adunării Constituante din anul 1866 asupra Constituțiunii și Legei Electorale*, p. 291, www.digibuc.ro, accesat pe data de 29.03.2015.

⁵ *Academia Română - Istoria Românilor*, vol. VII, tom. 1, Editura Enciclopedică, București, 2003, p. 561

- inviolabilitatea domiciliului, inviolabilitatea proprietății, inviolabilitatea corespondenței, egalitatea înaintea legilor, dreptul de petiționare (aceste prevederi care interzic pătrunderea în domiciliu fără acordul persoanei sau fără mandat judecătoresc, preluarea unei proprietăți sau citirea corespondenței private au rolul, în primul rând, de a apăra cetățeanul în fața abuzurilor reprezentanților instituțiilor statului și abia apoi în fața abuzurilor persoanelor fizice);

- libertatea învățământului (învățământul primar era gratuit și devenea obligatoriu pe măsură ce se înființau școli primare în toate localitățile).

-Drepturi politice:

- libertatea întrunirilor (dreptul de a organiza adunări publice);

- libertatea asocierilor (dreptul de a alcătui organizații: partide, syndicate, etc.);

- dreptul de a alege și a fi ales.

Prin Constituția de la 1866 Romania devine un stat modern, guvernat după principiile liberalismului: separarea puterilor în stat, drepturi și libertăți cetățenești, garantarea proprietății private. Romania va avea o viață politică stabilă, al cărei garant este domnul, care are prin Constituție rolul de a păstra echilibrul între forțele politice și instituțiile statului. În vederea revizuirii Constituției era necesară solicitarea a minim unui sfert din Guvern, rezoluție care trebuia să treacă din 15 în 15 zile timp de trei sesiuni, după care se adopta modificarea. La Constituția din 1866 modificările survenite au fost cele din anii 1879 și 1884.

În data de 30 iunie/12 iulie 1866 Principele Carol I depune jurământul pe noua Constituție și în aceeași zi declară că pe lângă legile poporului român, drepturile naționale și integritatea teritoriului, trebuie păzită cu sfințenie neutralitatea noastră garantată de Marile Puteri ale Europei. Nu vom fi aliații niciunei puteri și nu vom crea nicio dificultate cu puterile învecinate⁶.

În vara anului 1866 Principele Carol I domnul României va efectua numeroase vizite în țară, din dorința de a-i cunoaște pe români, problemele cu care se confruntau aceștia, tradițiile, folclorul, obiceiurile lor, precum și modul în care le sunt respectate drepturile constituționale, ținând în acest sens și un carnet de călătorie, unde avea obiceiul să își noteze cele mai importante și impresionante aspecte din această experiență a descoperirii României. În paginile acestui jurnal se regăsesc numeroase însemnări referitoare la vizitarea unor localități și sălașuri de cult nemțene.

Casa regală fiind în doliu după fratele mai mic al domnului, ceremoniile de primire a vizitatorilor nu au fost fastuoase, dar ținând cont de epidemia de holeră care izbucnise în Târgu Neamț ca apoi să se întindă în tot Neamțul, și de seceta lunii august, eforturile autorităților și locuitorilor de a face o bună impresie au fost considerabile, lucrând zi și noapte la drumuri, curățenie și coroane de flori. Pe parcursul întregii vizite Carol I a fost impresionat de sărăcia românilor greu de descris

---

⁶ *Cuvântările Regelui Carol I*, Ediție îngrijită de Constantin C. Giurăscu, vol. I, 1866-1886, Fundația pentru Literatură și Artă Regerle Carol II, p. 15-16, www.dacoromanica.ro, accesat pe data de 19.06.2014.

în cuvinte, de lipsa drumurilor, de lipsa mijloacelor de trai datorate secetei, de lipsa școlilor și de proasta calitate a locuințelor. A hotărât astfel că cei ce erau datori la stat să fie iertați de datorii iar în schimb să efectueze munci de reparații ale drumurilor, construcții de școli și spitale. A vizitat Piatra Neamț, Mănăstirea Agapia, Cetatea Neamțului și Mănăstirea Neamț unde fost impresionat de regimul de viață al călugărilor, care nu mâncau niciodată carne, iar pește, lapte și ouă foarte rar, hrana lor zilnică fiind ciorbă cu mămăliguță. La 22 august 1866, prefectul de Neamț transmite iconomilor Mănăstirii Neamț o scrisoare de mulțumire pentru „Patriotica primire a Principelui Carol I Domnitorul României prin acest județ realizând cea mai vie mulțumire Înălțimii Sale”⁷

Pe viitor această sărăcie a românilor îl va face pe domn să socotească cu mare grijă fiecare bănuț ce s-ar fi cheltuit în plus pe diferite nevoi ale casei regale, cum ar fi fost haine, petreceri sau călătorii, considerând că austeritatea regală nu putea fi decât un beneficiu pentru binele românilor și că cea mai bună pază a tezaurului era economia.

BIBLIOGRAFIE

SJAN Neamț, fond Mănăstirea Neamț-Secu, dosar nr. 29/1866.

fond Primăria orașului Tg. Neamț, dosar nr. 4/1866-1867.

Codul General al României adnotat de Const. Hamangiu, București, Editura Librăriei Leon Alcalay, 1900.

Cuvântările Regelui Carol I, Ediție îngrijită de Constantin C. Giurăscu, vol. I, 1866-1886, Fundația pentru Literatură și Artă Regele Carol al II-lea.

Desbaterile Adunării Constituante din anul 1866 asupra Constituțiunii și Legei Electorale.

Istoria Românilor, vol. VII, tom. 1, Editura Enciclopedică, București, 2003

Mihail Polihroniade și Alexandru Christian Tell, *Domnia lui Carol I, volumul I, 1866-1877*, Editura Vreamea, 1937.

---

⁷ Serviciul Județean Neamț al Arhivelor Naționale, fond *Mănăstirea Neamț-Secu*, dosar nr. 29/1866, f. 55; *Idem*, fond *Primăria orașului Tg. Neamț*, dosar nr. 4/1866-1867, f. 221.